

FUNCTIONAL CHARACTERISTIC OF THE PUNISHMENT

Assist. Prof. Svetlin Antonov, PhD

Department of Criminal Law and Security, Faculty of Law

University of Ruse, Bulgaria

Tel.: +359 82888729

E-mail: spantonov@uni-ruse.bg

***Abstract:** The present report reviews the punishment as public phenomenon. Its functional characteristic ventures outside the punishment's purely juridical being and holds it accountable for its special social role. This matter is not widely reviewed in the theory of criminal law, which causes further need to develop it by including the punishment's philosophical and social aspects. The report develops and analyses the four main functions of the punishment - juridical, social, ethical and psychological. The report also summarises the development of the functional essence of the punishment and compares it to the positions, maintained by the Western European criminal law theory.*

***Keywords:** Crime, punishment, functions, tasks, goals, results*

1. Постановяне на проблема

Проблемът за функционалната характеристика на наказанието е много слабо застъпен в нашата наказателноправна теория. Неговите основни измерения се заключават във взаимодействието между задачи, цели и резултати от съществуването и реализирането на наказанието. Казано по друг начин, функционалната същност на наказанието е във връзка с неговите задачи и цели, както и с резултатите от неговото съществуване в статична и динамична форма.

Изпълнението на непосредствената задача привежда в действие функциите на използваното средство – изпълнението на наказанието задейства неговите функции (въпреки че то функционира и в статично състояние – като част от правната норма). Действието на използвания инструмент (с присъщите му признаци, свойства, характеристики) е насочено и е в основата на постигането на желаната цел. Постигането на целта пък е условие за реализиране на очаквания резултат.

Наказателното право у нас е възприело изцяло легалистки подход в развитието на неговата теория. Това до голяма степен е разбираемо, особено като се вземе предвид спецификата му. Но основните наказателноправни категории – престъпление и наказание, не трябва да бъдат свеждани единствено до закона. Те са обществени феномени и тяхното изясняване излиза от рамките на правото и получава своите философски и социални аспекти.

Ето защо функционалната определеност на наказанието следва да се изведе от представянето ѝ основно чрез целите на наказанието, които са изрично установени от закона, и да приеме по-разгърнат вид. В противен случай проблемът ще продължи да се разглежда частично, което не е в интерес на разкриване феноменологията на наказанието.

2. Обществена същност и необходимост на наказанието

Съществуването на наказанието се крепи на неговата обществена необходимост. Съдържащите се в него отрицателни последици се налагат и изпълняват, за да се осъществи необходимото лично и обществено въздействие, насочено към преодоляване на също така отрицателните последици на престъплението. Неприлагането на наказанието води до неудовлетвореност на нравственото усещане, както и до несработване на психическите процеси в личното и обществено съзнание, целящи недопускане на нови отклонения от нормираното поведение. Осъществяването на такъв резултат неминуемо би довело до много по-голяма несигурност и нестабилност в обществения живот. Създаването на всякаква опасност за установения модел на развитието на регулираните обществени отношения е повече от нежелана, а като следствие на това наказанието се проявява като една от формите за противодействие на такъв резултат. По този начин наказанието се очертава като онова

необходимо неблагоприятно въздействие, засягащо нормативно установени права и интереси на своите носители, чието реализиране следва да ограничи проявлението на друго, много по-значимо от него негативно явление – престъпността. Затова и съвсем естествено наказването е в прерогативите на държавата, която единствено може да бъде своеобразен гарант за постигането на този общественополезен резултат.

Наказанието е социално-правно понятие. Тази негова основна характеристика се определя преди всичко от предвиждане на реализацията му единствено за извършването на престъпление, което също е социално-правна категория – проявява се в социалната действителност, детерминира се от социални фактори, отразява противоречията между личните и обществените интереси, а правото определя неговата формална страна. Наказанието е ответната реакция срещу престъплението, което предполага влагането в неговото съдържание на реципрочни мерки. Тези мерки отново имат социално-правен характер, тъй като тяхното предназначение е да противодействат на своето основание, като ограничат формите на поведение, които нарушават установените наказателноправни норми в обществото. По този начин наказанието става част от обществената реалност, а съдържанието му е насочено към причините и условията, лежащи в основата на престъпните деяния. Важно значение за тази негова определеност имат нравствените и психологическите му аспекти, чрез които се изпълва цялостната функционална определеност на наказанието.

3. Функции на наказанието

На този етап от развитието на теорията за наказанието могат да бъдат изведени следните основни функции, които то изпълнява посредством своето статично и динамично битие.

3.1. Юридическата функция на наказанието е неговата водеща функция. Наказанието със своето съществуване и реализация охранява установения правов ред. В понятието за правов ред се включват всички нормативно регулирани обществени отношения. Правовият ред има общозадължителен характер и неговото спазване е необходимо да бъде осигурено посредством използването на съответни юридически институти, един от които е наказанието⁴. Този ред е създаден от държавата, а не от самото общество, затова той може да бъде определен като външен за него и отделната личност. Той е наложен посредством властта, която държавата притежава за регулиране на определени обществени отношения – по начин и със средства, определени от субектите, упражняващи тази дейност. Всичко това извежда необходимостта от въвеждането на съответни последици при неговото нарушаване. В лицето на наказанието държавата е намерила ефективно средство за противодействие срещу нарушаване на най-важните елементи от установения нормативен ред.

Правното регулиране на обществените отношения е от съществено значение за тяхното правилно протичане и развитие. Правилата за поведение, отразени в правните норми, защитават едновременно обществения интерес и този на отделните субекти. Така правата и интересите на правните субекти намират юридическо признание и едновременно с това правна охрана, изразяваща се във възможността те да бъдат защитени с реализиране на наказанието. То ще прояви своята юридическа функция, когато императивът, установен с правните норми, е нарушен, а неговото осъществяване води до засягане по неблагоприятен начин на деца, посягайки на неговите субективни права и интереси.

Наказанието е най-тежката по вид юридическа санкция, с помощта на която правото институционализира и легитимира ролята си на основен обществен регулатор. Функционирането на наказанието обезпечава действието на правните норми, което спомага за съществуването на обществото и отделните субекти, осигурявайки реализирането на обществените и индивидуални права и интереси, и гарантира сигурността им. Противоправното деяние нарушава това, което трябва да остане ненарушимо, като показва, че задължението не е задължително. Това налага държавата да реагира, използвайки властта и силата си да го наложи, като реализира предвидените от самата нея наказания.

⁴ Наказанието принадлежи към охранителните мерки, които се отличават със своя принудителен характер, а основното им предназначение е да обезпечат спазването на правните предписания.

Юридическата функция на наказанието е гарантирана от държавата чрез възможността то да се осъществи принудително от нейна страна. Този механизъм за неговото реализиране е особено необходим, тъй като с тази си функция наказанието накърнява пряко имуществени и неимуществени блага на своите адресати. Налагането и изпълнението на наказанието засяга различни права и интереси на правонарушителя, които намират своето конкретно измерение в зависимост от вида, съдържанието и начина на изпълнение на съответното наказание. Всичко това определя наказанието като единствения правен институт, който има репресивен характер. Важно условие за изпълнение на възложените му функции е, то да бъде адекватна и справедлива правно организирана реакция на извършеното правонарушение.

В правните норми се визират освен съдържанието на последиците, които ще бъдат реализирани при наличието на противоправно поведение, също така начина и реда за тяхното налагане и изпълнение, както и техните субекти и обект на въздействие. По този начин правото урежда освен съществуването на наказанието и неговото реално функциониране. Трудно е да си представим на този етап от развитието на правната наука неговото наличие в социалната действителност без пълната му юридическа регламентация.

Изложеното определя изпълнението на тази функция като основна и водеща по отношение на всички останали – социална, етична и психологическа. Въпреки това не можем да приемем а priori за изключена хипотезата, при която юридическата функция влиза в противоречие с някоя или дори с всички други. Такова положение ще е налице, когато правото не е регулирало адекватно и справедливо обществените отношения и поради това не може да гарантира и защитава съществуването на най-висшите обществени ценности.

3.2. Социалната функция на наказанието се състои в охраняване съществуването и развитието на обществото като обективна, извънправна даденост. Всяка човешка личност е дълбоко и неотделимо зависима от него. Затова поддържането на равновесие в обществото е особено важно, защото колебанията в неговото битие създават реална опасност за съществуването и развитието му, а оттам неизбежно и за отделната личност. Наказанието способства за смекчаване на противоречията между отделните личности, както и между тях и обществото като цяло. Така то ограничава тяхното наличие като обективен факт в действителността, който лежи в основата на смущенията в социума.

Със своето функциониране наказанието осигурява задоволяването на определени обществени потребности и интереси. Същевременно то държи сметка за задоволяване и на личните потребности, но ги подчинява на общите, поради което те трябва да се удовлетворяват в съответствие с тези на обществото като цяло, за да се гарантира неговата стабилност. Именно посредством тази своя функция наказанието обезпечава съществуването и използването на създадените социални блага от обществото и неговите членове.

Престъплението, освен юридическата си забрана, заради нарушаването на правно дължимото, получава и своята социална характеристика. Наказанието притежава свойството да е точен измерител на значението, което имат обществените и личните блага. Колкото по-ценни са определени обществени и лични блага, толкова социално по-недопустими са посегателствата над тях, съответно и толкова по-тежки са включените в наказанието последици за тяхното нарушаване. Това се определя от гледна точка на обществения интерес – той е мащабът, който посочва общественополезното поведение, а отклоненията от него са социално неприемливи, което е причината за насрещната негативна обществена реакция.

Засягането на социалните блага е резултат, който неминуемо води след себе си до несигурност и нестабилност в обществения живот. Създаването на опасност за поддържаните обществени отношения винаги води до неблагоприятни последици. Именно наказанието е едно от основните средства, което следва да противостои на тази опасност. Престъплението, освен противоречието с установения от държавата правов ред, получава и социалното си неодобрение, изразяващо се в несъгласието на обществото с неговото проявление. Това обикновено прераства в желание за предприемане на определени действия спрямо дееца, защото със своето обществено неприемливо (опасно) поведение той застрашава и уврежда благата, които обществото и отделните личности притежават и използват. Така възниква

необходимостта от решителен насрещен отговор, посредством който да се отстрани причиненото от престъплението социално неравновесие.

Съществуването и реализирането на наказанието се крепи на неговата обществена полезност и необходимост. Защитата, която то осигурява на обществения ред срещу посегателствата от различни лица, е особено ефективна, което го превръща в основен фактор за поддържане на социалната стабилност. Прилагането на негативните последици е насочено към преодоляване на също така негативните последици от престъплението, с което се цели възстановяване на социалното равновесие. Наказанието се реализира понеже е извършено престъпление и преди всичко за да не се повтаря занаяпред (*punitur ne recsetur*).

3.3. Етичната (морална) функция на наказанието притежава основно оценъчен характер. В нейното проявление и съдържание са включени преди всичко ценностни елементи, които съществуват в социалната действителност – справедливост, нравственост, уважение, доброта, състрадание, вяра, съвест, приятелство, дружба, естетика и пр. Естественото развитие на обществените отношения формира на тяхна база норми, чиято сила и действие се обуславя именно от генерираните в тях най-висши ценности.

Влиянието на посочените добродетели се отразява повече от логично и в действието на правните норми. Повелителната страна на правните норми се дължи преди всичко на тяхната оценъчна страна. За да бъде установена една правна забрана (или правна заповед) е необходимо преди това конкретно обществено и нравствено състояние да е определено като ценно. Така оценката, която поставя законодателят на правно регулираните обществени отношения, е едновременно категоричен и ясен ориентир за всички субекти на правото относно ценността и значението им в системата на всички отношения, съществуващи в обществото. Отправената забрана или заповед към правните субекти показва императивната морална оценка на определено поведение и указва недвусмислено неговата укоримост и неприемливост за държавата и обществото. Тази категоричност направлява съзнанието на правните субекти в изразената от юридическите норми и диктувана от посочените етични категории посока. Възприета от лицето, тази оценка има предназначението да формира в него нагласа към спазване на нормите в обществото – правни и нравствени.

Със своето поведение деецът изразява ценностната си ориентация, като поставя своите егоистични потребности и интереси над тези на обществото и най-често ги удовлетворява за сметка на другите. За такива личности обикновено се посочва, че се отличават с ненормална етична ориентация, защото задоволяването на личните потребности и интереси в ущърб на останалите членове на обществото е нарушение на социалната етика. Това поражда отрицателната морална оценка както на противоправното деяние, така и на неговия автор. Те получават тази своя оценка посредством логически процес, чрез който се стига до определени ценностни съждения, които в края на своето развитие достигат до оценъчно заключение, базиращо се на съществуващите и възприети от обществото етични категории – справедливост, неправда, уважение, доброта, състрадание, чест, достойнство, вяра, съвест и др.

Извършването на престъпление и неприлагането на ответна реакция (наказание) води до неудовлетвореност на нравственото светоусещане, до нарушаване на моралните ценности в обществото. Затова реализирането на наказанието идва като закономерна последица, за да се възстанови нравственият ред. Посредством неговото приложение се изглажда състоянието на нарушеност на етичните норми, причинено от виновното и укоримо деяние, и във висока степен се достига до такова положение все едно деянието никога не е било извършвано⁵. Същевременно е много важно дали последвалата обществена реакция срещу причинената неправда е достатъчно адекватна и доколко е налице съответствие между тях. Реалното удовлетворяване на индивидуалните и обществените етични чувства е възможно единствено при наличието на справедливо наказание – само така се възстановява „абсолютната нравственост и справедливост“⁶.

⁵ Това състояние е много по-трудно постижимо в юридически и социален аспект.

⁶ Това е водещият постулат на нравствените теории за наказанието.

В своето статично и динамично съществуване наказанието оказва много сериозно влияние при формиране на обществените и личните нравствени качества. Способността му да влияе при изграждане на индивидуалните и обществените морални ценности е много важна негова функционална характеристика. Отклонението от предписаното поведение води до налагане на наказание, а неговата роля е да поправи нравствените недостатъци на наказаното лице, като спомага за формиране у неговата личност на общоприети морални устои. Изпълнението на тази функция е важна част при постигане целите на наказанието, които са в основата на реализирането на социалнозначимия резултат – ненарушаване на обществения и правов ред.

Ноторен факт е, че основните морални положения съществуват като обективна реалност във всяко общество. Те са в основата на повечето извънправни норми, което ги превръща във важен фактор, детерминиращ поведението на отделните личности. Тяхното действие се крепи не на възможността да бъдат наложени принудително, а в техните собствени преди всичко естествени механизми. Водещо при тях е индивидуалното им припознаване и възприемане, вследствие на което спазването им се превръща в съзнавана вътрешна потребност от всяка морално сензитивна личност. Затова етичната функция на наказанието е много детайлно застъпена още при преминаването на наказващата дейност изцяло в правомощията на държавата⁷, с което се цели формирането на уважение към всички обществени норми, за да не се допускат отклонения от общественополезното, желаното и императивно закрепено поведение.

3.4. Психологическата функция на наказанието се изразява във въздействието върху интелекта и волята на лицата. Структурирането на всяка личност е съпроводено от развитието на определени психически процеси, които определят нейните състояния и свойства и влияят непосредствено върху поведението ѝ в обществото. Взаимодействието на личността със заобикалящия я свят поставя в ход тези процеси, които трансформират социалната действителност в нейното съзнание. Тяхното протичане във времето води до изграждане на потребностите (без биологичните), интересите, ценностната система, правосъзнанието и пр., които от своя страна обуславят съзнателната и волевата сфера на личността и направляват вариантите на нейното поведение.

Престъплението е съзнателна и волева дейност, затова наказанието въздейства по специфичен начин върху психиката, за да не се извършват противоправни деяния или да не се извършват повече такива. Съществуването и особено реализирането на наказанието поставят в ход онези психологически механизми, които имат подчертано въздействие върху съзнанието и волята на отделните личности и цялото общество, като по този начин неизбежно влияят и на тяхното поведение в социума, насочвайки го в желаната от нормите посока. Неговата липса би довела до тяхното несработване в личното и обществено съзнание, което неминуемо би довело до нови отклонения от нормираното поведение.

Въздействието на наказанието се отразява още при формиране на индивидуалните потребности, интереси и етични качества, като ги направлява в такава посока, която предопределя общественоприемливото и законодопустимо поведение на лицата. В случаите, когато развитието на този социално-психологически процес е протекло в противоположна на желаната насока, тогава наказанието трябва да се намеси решително в мотивационния процес, изпълнявайки ролята на външен, обективен контрамотив, противостоящ на вътрешния, личен мотив за извършване на правонарушение. Така ще се стигне до неформиране на решение за извършване на престъпление, вследствие надделяване на правните и етични ценности над личните интереси, които им противоречат. И накрая, при наличието на взето решение за извършване на престъпление, наказанието се проявява като разколебаващ фактор, водещ до възможната липса на неговото осъществяване. Взemanето на решение предполага неговото последващо изпълнение, но и тук наказанието може да въздейства върху психиката по такъв

⁷ В исторически аспект тя е стигала и до крайности, дължащи се предимно на водещото значение на нравствените теории за наказанието през съответния период от време и опитите за налагане чрез тях на абсолютен нравствен императив.

начин, че да се стигне до формиране на ново решение, противоположно на предходното – да не се извърши престъпление.

Нарушаването на правовия ред създава чувство на неувереност в обществото и отделните граждани. Засягането с престъплението на благата, които те произвеждат и обменят, изгражда недоверието в установения правов ред, отслабва уважението към нормите, а по този начин и психологическото влияние на правото. Затова особено важна е ролята на наказанието да възстанови психическото равновесие в общественото и индивидуалното съзнание, като възвърне доверието и уважението към нормите за поведение в общността.

Заплахата от наказание влияе непосредствено върху волята, а поради това и върху поведението на отделните граждани. Ясната представа, че нарушаването на правната забрана или на правната заповед ще доведе до неговото реализиране е в състояние да ги възпре от осъществяването му. Така психологическата функция допълва нравствената – когато в ценностната система на лицата не е изградено положително отношение към необходимостта от спазване на предписанията на правните норми, тогава единствено угрозата от реализиране на наказанието би могла да им въздейства по такъв начин, че да се въздържат от извършване на престъпления.

Реализирането на наказанието въздейства върху интелекта и волята на дееца, който е имал психическата възможност да съобразява своето поведение с изискванията на правните норми, но въпреки това е извършил престъпление, с което е засегнал до необходимата степен установения от държавата правов ред. Налагането на наказанието трябва да въздейства върху психиката на дееца, което да доведе до осъзнаване и преоценяване на собственото поведение. По този начин се цели създаването у него на уважително отношение към правните и етични норми, както и недопускане на нови отклонения от нормираното поведение⁸.

Трябва изрично да се подчертае, че функционалната природа на наказанието не може да се заключи самостоятелно в неговите правни, социални, нравствени или психологически аспекти. Това е така, защото неговият смисъл се корени в кумулативното им проявление. Водещата позиция на юридическата функция е от гледна точка на правните норми, в които наказанието е предвидено и които уреждат възможността за неговата реализация⁹. Това съвсем не налага да се търси някакво задължително отношение между различните функции, някаква пропорционалност или симетрия. Те не се конкурират помежду си, а се допълват и до голяма степен се взаимобулавят. Силата и ефективността на наказанието се генерират от съчетанието на тези отделни функции, които в своята съвкупност определят и влаганя в него смисъл.

4. Развитие на функционалната същност на наказанието

Развитието на теорията за наказанието поставя много въпроси по проблемите на неговото функциониране и ефективност, като се стреми да намери начин за тяхното прагматично решаване. В западната правна теория с особена актуалност стои питането – може ли страхът да обезкуражи извършването на престъпления? Споровете, доколкото то е в състояние ефективно да възпира, са многобройни. Неговите поддръжници се обединяват около твърдението, че наказанието възпира, ако се прилага с бързина, сигурност и тежест. Критиците му сочат високите нива на рецидив при осъдените като доказателство за липсата на ефективност на специалното възпиране (личната превенция), а също така, че има определен предел на влиянието на общото възпиране (генералната превенция). Някои престъпления, като например сексуалните, и престъпленията, извършени под въздействието на алкохол и наркотични вещества, не могат да бъдат съществено повлияни от възпиращия ефект, тъй като техните извършители не могат рационално да преценят какво ще им коства извършването на престъпното деяние, включително и понасяне на наказанието, и дали си заслужава извършването му с оглед на ползите и вредите от това деяние.

⁸ Затова наказанието е неприложимо по отношение на невменяемите лица, тъй като при тях тази възможност не е налична.

⁹ Понякога дори в несъответствие с останалите му функции.

Друго често срещано мнение в дискусиите за функционирането на наказанието е, че неговото реализиране води до неспособност осъдените да вършат нови престъпления и това защитава обществото. Идеята е наказаното лице да бъде извадено от обществото, правейки физически изключително трудно за него да върши нови престъпления, докато изтърпява наказанието си. От една страна неутрализирането работи, стига деецът да е в затвора, което изключва от неговия обхват наказаните лица, намиращи се в обществото. От друга страна, проблемът е, че то има много висока цена – води не само до високи разходи в изграждането и функционирането на места за лишаване от свобода, но също така до разпадането на семейства, както и до постепенната деградация на осъдения.

Наказанието трябва да е съобразено с личността на дееца, за да може да бъде поправен и превъзпитан. По този начин той може да бъде променен чрез прилагане на различни корекционни и развиващи интервенции – например програми за лечение от алкохолна или наркотична зависимост. Оценката на тези дейности показва, че те невинаги предотвратяват рецидива. Основното условие за техния успех е финансирането. Затова пълната им ефективност може да бъде тествана в случаите, когато то е осигурено в достатъчна степен.

Наказанието трябва да е съответно на престъплението. Това основно положение изразява същността на възмездие. То дефинира правосъдието по отношение на честност и пропорционалност. Правонарушителите трябва да се наказват спрямо моралната укоримост на престъплението – измерена според неговата тежест. Затрудненията произтичат от обстоятелството, че намирането на съразмерност между наказание и престъпление е сложна задача, тъй като няма начин обективно да се намери баланс между липсата на моралност на определени престъпления и/или „болката“, причинена от определени наказания¹⁰.

Главната задача на наказанието е да защитава от посегателства правовия ред. Тя отговаря в най-пълен обем на предназначението му, а също така осигурява осъществяването на положителния социален резултат, към който то е насочено. Наказанията трябва да се изтърпят, но преди всичко да спомогнат за това да бъдат защитени важни правни интереси и чрез това юридически структурираната социална система да остане стабилна. Наказанието се налага за да бъдат избегнати бъдещи престъпни деяния. По този начин те трябва да изпълняват отнасящи се за бъдещето определени защитни цели и да си взаимодействат с тях – в този случай можем да обозначим функционирането на наказанието като „релативно“¹¹.

Теориите за наказанието с оглед неговата цел е един от най-старите правно-философски проблеми, който винаги е на фокус. Според Ян Сутак, той се съсредоточава основно до дилемата за възмездие и превенция – дали наказанието е метод, с който се нанася съразмерно въздействие върху извършителя, заради това което е извършил, или обществената власт, в която е въплътено правото да се наказва, трябва да е проактивна и да се опита да избегне подобни деяния занаяпред. На този етап от своето развитие наказанието има нужда да бъде напълно легитимно, особено когато то се сблъсква с общочовешките ценности, за да заеме полагащото му се място в правовата държава. Наказанието, почиващо единствено върху необходимостта от възмездие, не се сблъсква с подобни проблеми, дори и да приема гаранциите, дадени на дееца в правовата държава. Затова разбиранията за наказанието със социална насоченост ги критикуват преди всичко заради липсата на яснота и уклончивостта, с която те отговарят на проблемите, които стоят пред обществото¹².

У. Хасемер вярва, че наказанието трябва да гледа отвъд своите цели, тъй като те са феномен извън системата на наказателното право. Целите функционират също като наказанието, което определя дали задачите на наказателното право са постигнати. Поради тази причина наказателното право трябва да се предефинира в пределите на общото¹³.

Всички поставени проблеми и аргументи се стремят да изградят модерната концепция за наказанието, с която да обяснят неговото теоретично значение, както и да я приложат практически, за да се осигури максималната му ефективност. На този фон едно нещо е особено

¹⁰ Вж. <http://www.cliffsnotes.com/study-guides/criminal-justice/sentencing/theories-of-punishment>.

¹¹ Вж. Zippelius R., Einführung in das Recht, H., 2000, S.129.

¹² Вж. Jan Sootak, Theories of Punishment and Reform of Criminal Law, Juridica International, V/2000, p.69.

¹³ Вж. W. Hassemer. Einführung in die Grundlagen des Strafrechts. München, 1990, p. 316-317.

важно да бъде осъзнато и реално приложено. Говорейки за наказание, погледът към миналото е неизбежен, тъй като самото то е ответна реакция на престъплението. Същевременно погледът е нужно да бъде насочен и в бъдещето, за да сме наясно какво искаме да постигнем чрез него. Най-важното обаче е, гледайки в миналото и в бъдещето, да решим какво трябва да направим в настоящето – това, което ще е в състояние да ни изведе до желания резултат. Намирането на верния път и неговото неотклонно следване е условието, чието обективизиране ще предизвика настъпването на целената последица – ограничаване извършването на престъпления. Комплексният характер на разглеждания проблем изисква при неговото преодоляване да се приложи аналогичен подход.

REFERENCES

- Hassemer, W. Einführung in die Grundlagen des Strafrechts. München, 1990;
- Sootak, J. Theories of Punishment and Reform of Criminal Law, *Juridica International*, V/2000, 68-78;
- Zippelius, R. Einführung in das Recht, Heidelberg, 2000;
- <http://www.cliffsnotes.com/study-guides/criminal-justice/sentencing/theories-of-punishment>.